

‘Hoe Cor Valks de Tweede Wereldoorlog beleefde’

Cor Valks werd geboren op 14 maart 1929 in Overasselt aan de Rotsestraat als enig kind van Marjanus Valks en Drika Janssen. Hij trouwde in 1957 met Mien van den Boogaard. Toen zijn vrouw overleed brak het leven alleen hem op en op advies van een neef is hij naar Wijchen verhuisd. Hij is 86 jaar en woont op 22 februari 2016 7,5 jaar in Wijchen, eerst in de Elsthof en nu in de Meander nr. 13. Daarvoor woonde hij zijn leven lang in Overasselt.

In de Elsthof was het makkelijker om contact te maken, omdat je op de gangen altijd wel iemand tegen kwam. Nu sta je meteen buiten als je de deur openmaakt. Annie van Leuken en Liesbeth Arts laten Cor zo veel mogelijk vertellen over de jaren voor en tijdens de oorlog. Een aantal fragmenten zijn zijn eigen ervaringen. Andere stukken van het verhaal zijn herinneringen die hij in contact met anderen heeft opgepikt en onthouden. Cor vertelt: ‘Ik was 11 jaar toen op 10 mei 1940 de oorlog uitbrak. Voor die tijd kwamen er steeds mannen foto’s maken. Men moest weten hoe elke weg en huis er bij stond. Alles werd vastgelegd. Ze gebruikte zo’n ding waarmee je ook landmeters zag. En maar knippen. Dit was volgens ons een voorbereiding op de oorlog. Op vragen van mij waarom, zeiden de heren. ‘We moeten foto’s maken’. (Bij navraag bij het regionaal archief Nijmegen werd gezegd dat de fotograferende mannen Duitse spionnen geweest kunnen zijn die in opdracht van hun inlichtingendienst foto’s van bruggen etc. maakten, voorafgaand aan de inval op 10 mei. Hierover zijn nog geen andere getuigen gevonden, red L.Arts).

Van de crisis voorafgaande aan de oorlog heb ik zelf niets meegemaakt. Het werd pas moeilijk net voor en in de oorlog. Toen werden bijvoorbeeld paarden gevorderd. Het viel wel op, dat er veel mannen werden opgeroepen als soldaat. Ze werden van de ene plaats naar de andere gestuurd om delen van Nederland te bezetten. Ik had een neef die tegen me zei: ‘Als er ooit iets gebeurt, dan zijn wij als eerste het haasje’.

Het eerste wat ik hoorde in mei 1940 was heel veel lawaai in de lucht van vliegtuigen. Je hoorde de bombardementen al van veraf. Om 09.00 schoten ze de Graafse Brug kapot. Die heeft maandenlang zo kapot gehangen. Tijdens de oorlog moest je weer met pontjes over. Bij het veerhuis woonde veerbaas Jan van Haren. Ook had hij tijdens de oorlog de taak om de vee boekjes bij te houden. Hij moest bijhouden hoeveel varkens en beesten (koeien) iedereen had. Ik weet nog dat we een kalf hadden verkocht aan Ge Faassen uit Grave, bijnaam de Foeks. Ja alles was op de bon, het vlees, de boter, het brood. Maar wij hadden het niet slecht in

oorlogstijd. Wij slachtten nog elk jaar. Armoede kenden we niet in Overasselt. Alleen was het 's nachts onveilig vanwege de vliegtuigen. De nacht dat Welles op de Schoonenburgseweg (in de oorlog nog Kerkstraat) afbrandde herinner ik me nog als de dag van heden. Een paar dagen ervoor trof ik Welles bij Toon Arts de Smid (huis waar later Sjef Dinnissen, de bakker woonde). Toon zei dat hij 's nachts niet kon slapen door de vliegtuigen. Welles hoorde dat nooit zei hij. 'Goh Smid mak mien toch us wakker dan', 'Ik wil ok wel us heure wat er over komt'. En Toon zei dat hij dat zou doen. Laat hij nou net die bewuste nacht doorslapen. Ik heb nog gemeend dat het vliegtuig brandend over ons huis is gekomen, want ik hoorde het tik-tik-tik over de pannen gaan. Het vliegtuig ging in de val nog over de boerderij van de Smid en dook zo onder het rieten dak van Welles. Het huis stond 1-2-3 in lichterlaaie. Jan zijn vrouw en hun kindje zijn toen omgekomen. (*Volgens Cor was het februari, maar de Engelse bommenwerper stortte neer op 7 augustus 1941.*)

Hoe was het leven in de oorlog. Kwam je zelf wel eens Duitsers tegen?

`Ja, af en toe kwam ik ook een Duitser tegen. (*Hieronder het huis waar Valks heeft gewoond*) Volgens mij was dat de tweede nacht. Toen kwam er een Duitser op een motor aan, een 'doodskop' op de helm en op de motor, eerlijk. Waar liggen de Graafse Brucke? (op z'n Duits) "Ja daar", zeiden wij maar. Ja wij deden maar net alsof we van niks wisten. De brug was al kapot geschoten, maar wij dachten als hij maar weg is, wat denk je met zo'n

mitrailleur. En toen was ie weg. En een andere keer werd verteld, dat er die nacht vanuit Grave geschoten zou worden op Nijmegen. `Zou je niet je huis uit gaan?'. Wij gingen die nacht naar Sjef en Marie van Haren verderop in de Rotsestraat. Maar ik kon daar niet slapen en ik vroeg of ik met Sjef naar buiten mocht. Toen kwam die motorrijder die nacht nog eens terug en wij gingen weer gauw

naar binnen. Die Duitser heeft daar de hele nacht rondgezworven. 's Morgens zag je dat hier en daar wat kogelgaten in het pleisterwerk van ons huis zaten.

Ging je naar school in de oorlog?

Ja we gingen wel naar school en die was aan de Kasteelsestraat tegenover Café Verheggen (nu Café de Zon). Later hebben we ook nog op de zolder van het Pakhuis op school gezeten. Dat was in de tijd dat er veel evacués waren. Die kinderen moesten ook naar school. Dus was er plaatsgebrek. Na 17 september 1944, is de school gebruikt voor de Engelse en Canadese soldaten.

Kon je ook naar de kerk?

Ja de kerk in Overasselt is al die tijd open geweest. Alleen in 1944 toen er een bombardement op de Graafse brug aan de gang was niet. Toen ging het zo gruwelijk tekeer, dat de ramen in de sponningen rammelden. De brug hebben ze toen niet kapot gekregen. Er waren wel wat beesten kapot op de uiterdijk en Piet Keurntjes die zat te vissen heeft een arm verloren. Die Keurntjes uit Nederasselt had een soort logement voor zwervers. (De Graafse brug was na de breuk van 1940 weer opgeknapt).

Hieronder herinneringen die Cor na de oorlog door anderen heeft horen vertellen:

Ondergedoken in een schuilhut

Maar er waren ook jonge mensen die naar Duitsland moesten om te werken en ondergedoken zaten dat weet ik ook. Dit verhaal heb ik van Hent van den Boom. Dat waren Hein Derks, Hent van den Boom en twee jongens van Jan Huijbers uit de hei. Die hadden met vieren een gat gegraven met een plaat erover in het bos dichtbij Huijbers op de Donderbergweg. Op een dag was de rog overal rijp en een van de boeren uit de hei vroeg aan de ondergedoken jongens eerst de rog bij hem te maaien, anders zou hij hen aangeven. Na de oorlog is deze boer opgepakt. Ze noemden hem een politiek delinquent. Een Duitse soldaat heeft nog over die kuil gelopen en trapte daar met zijn schoen in een gat. Geloof maar dat die jongens geschrokken zijn.

NSB-ers en Winterhulp

Ja en in de oorlogstijd waren er de zgn. NSB-ers, die wisten veel te vertellen over van alles en zo blijkt later hebben die NSB-ers veel aan de Duitsers verteld. Maar daar had je geen erg in vóór de oorlog.

Voor september 1944 werd het vliegveld van Keent gebruikt door de Duitsers. Jongemannen uit dit gebied werden daar naar toe gehaald om daar te werken. Burgemeester Hugenpot tot Aerdt en de Secretaris Peetersweem zijn een aantal jaren ondergedoken geweest, omdat ze anders gedwongen zouden worden om het bevolkingsregister te laten zien. En daarmee zouden meewerken om de Overasseltse mannen voor de Duitsers te laten werken. Op vliegveld Keent landden later geallieerde troepen vanuit Amerika. *Zie voetnoot 1)* Cor vertelde ook over de Winterhulp. Die was op 22 oktober 1940 ingesteld door Seyss-Inquart. Er werd geld opgehaald voor Nederlanders die het moeilijk hadden in de strenge winters. *Zie voor meer informatie onder voetnoot 2)*

Tot zover de verhalen die Cor door anderen heeft horen vertellen na de oorlog.

En toen kwam de Bevrijding op zondag 17 september 1944

Ik wou 's middags naar Cornelis Gerrits gaan, het huis naast het oude gemeentehuis, om te kaarten. Onderweg zag ik in Het Broek al die parachutes, zoveel kleuren. Ik dacht 'wat is daar gaande?' Ik stond even stil en ik hoorde gebrom vanuit de 'Graaf'.

Het was een zwarte massa van vliegmachines. Ik was net thuis toen ze allemaal naar beneden vielen. En de parachutes die vielen overal in Het Broek en aan onze kant van de weg, aan de Rotsestraat. Ik had nog nooit zoiets meegemaakt. Het was zondagsmiddags, op 17 september. Je kon er niet meer doorheen komen, zoveel parachutisten als daar vielen, overal. Het lag gewoon bezaaid. Ze vielen ook op de huizen maar bij ons nog net niet. De soldaten kropen met geweer in de aanslag onder de parachutes uit.

De zweefvliegmachines zijn allemaal in Het Broek gevallen. Die zweevers. Een zweefmachine kwam eraan waaraan een touw van 25 meter zat. Vóór ging de klep los en dan kwam er een jeep uit en een aanhangertje. De zweefvliegtuigen zijn nog door Gerrit Peters (broer van Harrie Peters de aannemer) met paard en wagen uit het Broek getrokken.

Ik was natuurlijk ook nieuwsgierig en ben gaan kijken wat er allemaal gevallen was. De spullen werden opgehaald en al die parachutes, kisten en ander oorlogsmateriaal hebben maandenlang in en bij het gemeentehuis gelegen. Het was verboden om dat mee naar huis te nemen. De zgn. Vrije Nederlanders werden aangesteld om daarover te waken. Twee ervan noemt Cor: Jan Vink (vader van Hent en Jo Vink) en Herman Jansen (van de Bonenhof).

De Canadese, Amerikaanse en Britse soldaten kwamen dan om een poosje uit te rusten, dan waren ze even uit het brandgevaar. Dan mochten ze naar ons, de boeren toe, En op een gegeven moment was de tijd verstreken en dan moesten ze weer naar het front. Dat was een zwaar leven, dat snap je. Want veel van hen zijn nooit meer teruggekomen.

Evacués en onderduikers en de soldaten.

Praktisch in ieder huis zaten in 1944 en 1945 mensen uit Groesbeek of Nijmegen, maar dat waren evacués. Die zaten tussen twee vuren in. De Duitsers lagen net over de grens en aan de andere kant lagen de bevrijders. We hadden op een gegeven moment ook onderduikers (oftewel evacués) in huis. Dat was een man met twee dochters. De moeder was al overleden. Later bleek dat hij NSB-er was en hem hebben ze na de oorlog ook opgehaald. Daarbij kwamen na de bevrijding ook nog Amerikaanse soldaten. Een keer hebben wij er 5 en een keer 10 bij ons in huis gehad. Bij Piet Arts zaten er ook.

Het praten met de soldaten was moeilijk. Ik leerde enkele woorden Engels. Ze wilden graag binnen bij de lamp naar huis schrijven en toen hadden ze het over Parafine en dat is bij ons Petroleum. En de kachel noemden ze 'Stove'. En 'You smoke? Ja toen heb ik leren roken.

En 's nachts was het onrustig en dan stond je vaak op. Je hoorde en zag vliegtuigen overkomen. Soms in brand. Er zijn toen bommen gevallen. Ook een zware in Het Broek op de Sleeburgsestraat vlakbij Wimke Sanders. En een in Het broek recht

achter Hendrik Jansen aan de Kasteelsetraat. Daar zijn nog een aantal huizen door beschadigd en dat kwam door die zucht van zo'n inslag van een bom.

Ik had alleen contact met de Engelsen. Die waren met een man of zes en kwamen binnen om te schrijven, maar die Canadezen niet, die bleven achter op de deel. Daar zaten zij een keer te roken toen zei pa 'denk erom jongens met dat hooi, straks branden we af'. Ja toen hebben ze buiten een soort veranda gemaakt om te roken en te koken.

Er kwamen ook voedselpakketten naar beneden en daar zaten ook tonnen met gekookt vlees bij, zoveel dat de soldaten het niet op konden. Dat smaakte heel goed. Cor vertelt ook nog dat er in 1944 zoveel soldaten gesneuveld zijn, omdat Arnhem een brug te ver was. Vooral toen er in de winter nog zo hevig gevochten is rond Nijmegen en Groesbeek en omgeving. Wij hadden geluk dat ze niet meer bij ons zaten.

22 maart 2017, Liesbeth Arts van Casteren

Voetnoot 1) *Vliegveld Keent* Een bijzonder stukje geschiedenis van Keent is het vliegveld. Al vanaf 1928 werd het gebruikt door vliegtuigen van de marine en de landmacht. De burgemeester van Overasselt Van der Vijver heeft daar voor gezorgd. In WO II in 1944 werd het opnieuw door de Duitsers in gebruik genomen als

uitwijkvliegveld voor Volkel dat steeds meer te lijden had van geallieerde bombardementen. Vanaf 25 september 1944 speelde vliegveld Keent een rol bij Operation Market Garden. Het werd gebruikt voor de aan- en afvoer van geallieerde troepen en materieel (zie foto van C48 transportvliegtuigen). Het vliegveld was een grasland. In 1933 was de lengte 600 meter, in de oorlog was het verdubbeld. Keent lag echter dicht bij het front en was gevoelig voor Duitse bombardementen. Hevige regenval maakte het terrein al snel onbruikbaar. Het luchtverkeer werd op 18 oktober gestaakt. *Bronnen: Brabants Historisch Informatiecentrum BHIC en Heemkundekring Ravenstein.*

Voetnoot 2) *Winterhulp* werd opgericht op 22 oktober 1940 door rijkscommissaris Seyss-Inquart en kwam o.l.v. zakenman Carel Piek die pro Duits was. Een omstreden stichting, opgericht door de Duitsers voor de minder bedeeden onder de bevolking die een extraatje tijdens de barre winter wel konden gebruiken, want onder het Nationaalsocialisme kon en mocht niemand het slecht hebben. In het oprichtingsdecreet stond "Het is de taak der Stichting om de in het bezette Nederlandse gebied levende behoeftige Nederlandse staatsburgers zonder aanzien des persoons hulp en ondersteuning te verschaffen". In het begin van de oorlog kregen de joden ook steun van de Winterhulp, maar naar mate de oorlog verstreek en de Jodenvervolgung begon, werden zij hiervan uitgesloten. De Winterhulp was een poging van de bezetter in contact te komen met brede lagen van de bevolking en een nauwere samenwerking tussen de Duitsers en Nederlanders tot stand te brengen. De collectanten werden onder de bevolking argwanend bejegend ondanks loterijen en speldjes die men ervoor kreeg. Burgemeesters werden gedwongen er aan mee te werken. *Bron: Documentaire Nederland en de tweede wereldoorlog (uitgeverij Waanders 1990)* Lees meer: <http://winterhulp.info/>

